

Arkeologi i Rickeby

Medeltida bebyggelselämningar i bronsåldersland

STIFTELSEN
UPPLANDSMUSEET

Robin Lucas

Arkeologi i Rickeby

Medeltida bebyggelselämningar i bronsåldersland

Arkeologisk schaktningsövervakning

L2026:474
Rickeby 8:4
Enköpings kommun
Uppland

Robin Lucas

Upplandsmuseets rapporter 2026:21

ISSN 1654-8280

BEARBETNING AV FOTON: Robin Lucas, Stiftelsen Upplandsmuseet
BEARBETNING AV PLANER: Robin Lucas, Stiftelsen Upplandsmuseet
OMSLAGSBILD: Schaktning inför iordningsställande av djupschaktat område. Foto, Malin Lucas, Stiftelsen Upplandsmuseet
GRANSKNING: Anna Ölund, Stiftelsen Upplandsmuseet
UPPHOVSRÄTT: om inget annat anges: Creative Commons licens CC BY. © Lantmäteriet, dnr I2014/00634
GRAFISK FORMGIVNING OCH PRODUKTION: Malin Lucas, Stiftelsen Upplandsmuseet

© STIFTELSEN UPPLANDSMUSEET, 2026

Upplandsmuseet
Drottninggatan 7, 753 10 Uppsala
Telefon 018-169100
www.upplandsmuseet.se

Innehåll

Sammanfattning **6**
Inledning **7**
Bakgrund **8**
Syfte, metod och genomförande 10
Undersökningsresultat **11**
Arkeologiska objekt 12
Fynd 13
^{14}C-analys 13
Tolkning **14**
Administrativa uppgifter **15**
Referenser **16**
Litteratur 16
Muntlig uppgift 16
Lantmäteriakter 16
Bilagor **17**
Bilaga 1 – Arkeologiska objekt 17
Bilaga 2 – Fynd 18

Sammanfattning

Stiftelsen Upplandsmuseets Avdelning för arkeologi genomförde i april 2026 en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning vid Rickeby. Undersökningen föranleddes av att markägaren skulle återställa ett område som schaktats utan tillstånd. I närheten av den aktuella platsen fanns ett större område med hällristningar från bronsåldern. Vid en tidigare undersökning hade äldre lämningar och förhistorisk keramik påträffats.

Vid undersökningen påträffades ett knappt 20-tal lämningar i form av stolphål, nedgrävningar och kulturlagerrester. Den tidigare schaktningen hade skadat samtliga lämningar, framför allt de kulturlager som verkade ha täckt hela området. Inga tydliga konstruktioner kunde identifieras inom undersöknignsytan. Enstaka djurben och ett fragmentariskt bryne påträffades. Ett djurben ^{14}C-daterades till 1200-tal e v t.

Inledning

Stiftelsen Upplandsmuseets Avdelningen för arkeologi genomförde under april 2026 en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning av fornlämningen L2026:474 inom fastighet Rickeby 8:4. Arbetet gjordes för Clara Lindström efter beslut av Länsstyrelsen i Uppsala län, dnr 554–2026.

Anledningen till undersökningen är att det schaktats utan tillstånd i området. I närheten ligger fornlämningen L1944:2528, en hällristningslokal. Fastighetsägaren avsåg att återställa marken som schaktats genom att ta bort påfört grus och stenkross samt en markduk, och sedan återfylla ytan med andra massor. Länsstyrelsen beslutade att en arkeologisk schaktningsövervakning skulle genomföras för att dokumentera eventuella lämningar som fanns bevarade under markduken.

Figur 1. Dokumentation av lämningar som framkom under den borttagna markduken. Foto, Malin Lucas, Stiftelsen Upplandsmuseet.

Bakgrund

Boglösa socken är beläget på Trögden strax sydväst om Enköping. Topografin utgörs av fullåkersmark i väster som sedan bryts av blockig stening skogsmark, med rikligt av berg i dagen. Bebyggelsen är förlagd längs med den östra kanten av en dalgång ner mot Ekaån, ett vattendrag som mynnar i Mälaren strax norr om Arnö. Det aktuella undersökningsområdet i Stora Rickeby ligger på en platå invid kanten av Ekaåns dalgång. Landskapet präglas av en öppen odlingsmiljö med lerjordar, genombrutna av mindre och större impediment, de flesta med berg i dagen.

Boglösa omnämns första gången i historiska källor år 1303, deinde Bugløsu (Rahmquist 2010, s 47). Socken har fått sitt namn efter kyrkbyn. Namnet verkar var härlett från båge och lösa, i betydelsen 'glänta' (Wahlberg 2003, s 41). Möjligen syftar namnet på den böjda höjdsträckning där Boglösa kyrka är belägen.

Under bronsålder har Ekaåns dalgång utgjort en bred fjärd och de många hällarna vid fjärdens kant har varit av stor rituell eller i alla fall social betydelse. Om detta skvallrar de tusentals hällristningar som täcker dem. Närmare hälften av fornlämningarna i Boglösa socken utgörs av hällristningslokaler. Till det mest berömda hör det så kallade Brandskogsskeppet, en av landets största skeppsristningar.

Figur 2. Det 4,2 meter långa Brandskogsskeppet visar sex mansfigurer som paddlar. Skeppets stävar är prydda med djurhuvuden, medan aktern vilar på en stor mansfigur. Foto, Robin Lucas, Stiftelsen Upplandsmuseet.

Platån och impedimenten vid Rickeby innehåller ett 70-tal fornlämningar. De allra flesta utgörs av hällristningslokaler, men även skärvstenshögar och skärvstensförekomster indikerar intensivt utnyttjande som boplats under bronsålder.

Samtliga lämningar ingår i den mycket omfattande bronsåldersmiljö som utgör Riksintresseområde C 56 Boglösa, en koncentration av skärvstenshögar, högar, rösen, stensättningar och ett mycket stort antal hällristningar från bronsåldern. Här finns även ett välbevarat odlingslandskap med ett förhistoriskt vägnät. Sammantaget är riksintresseområdet Boglösa en av landets största och mest koncentrerade fornlämningsmiljöer från bronsåldern.

Det aktuella undersökningsområdet ligger i en sydvästsluttning på mellan 20 och 30 meter över havet. I anslutning till undersökningsområdet finns fornlämningen L1944:2528, som utgörs av en 20 × 12 meter stor häll med närmare 350 hällristningar, Dessa utgörs av 60 skepp, 11 människofigurer, två fotsulor, en djurfigur, sju avlånga fördjupningar och minst 265 skålgropar. Lämningen är jämförbar med den mer välkända Stora Rickebyhällen (L1944:2995 m fl), belägen 150 meter åt nordöst, där en av landets få avbildningar av en klädnad finns. Invid Stora Rickebyhällen finns ett grav- och boplatsområde, L1944:2701 bestående två stensättningar, 12 skärvstenshögar och en boplatsvall.

Den aktuella fornlämningen, L2026:474 påträffades hösten 2025 i samband med en arkeologisk kontroll. Denna genomfördes efter att det schaktats utan tillstånd intill hällristningslokalen L1944:2528. Den nyfunna lämningen utgjordes av minst en nedgrävning och tre stolphål. I ett par av lämningarna påträffades förhistorisk keramik och obrända djurben. (Lucas 2025 12ff).

På de äldsta historiska kartorna ligger det området inom ängsmark i anslutning till Rickebys inägor och tomtmark. Inga indikationer som tyder på äldre lämningar kan spåras till äldre kartmaterial.

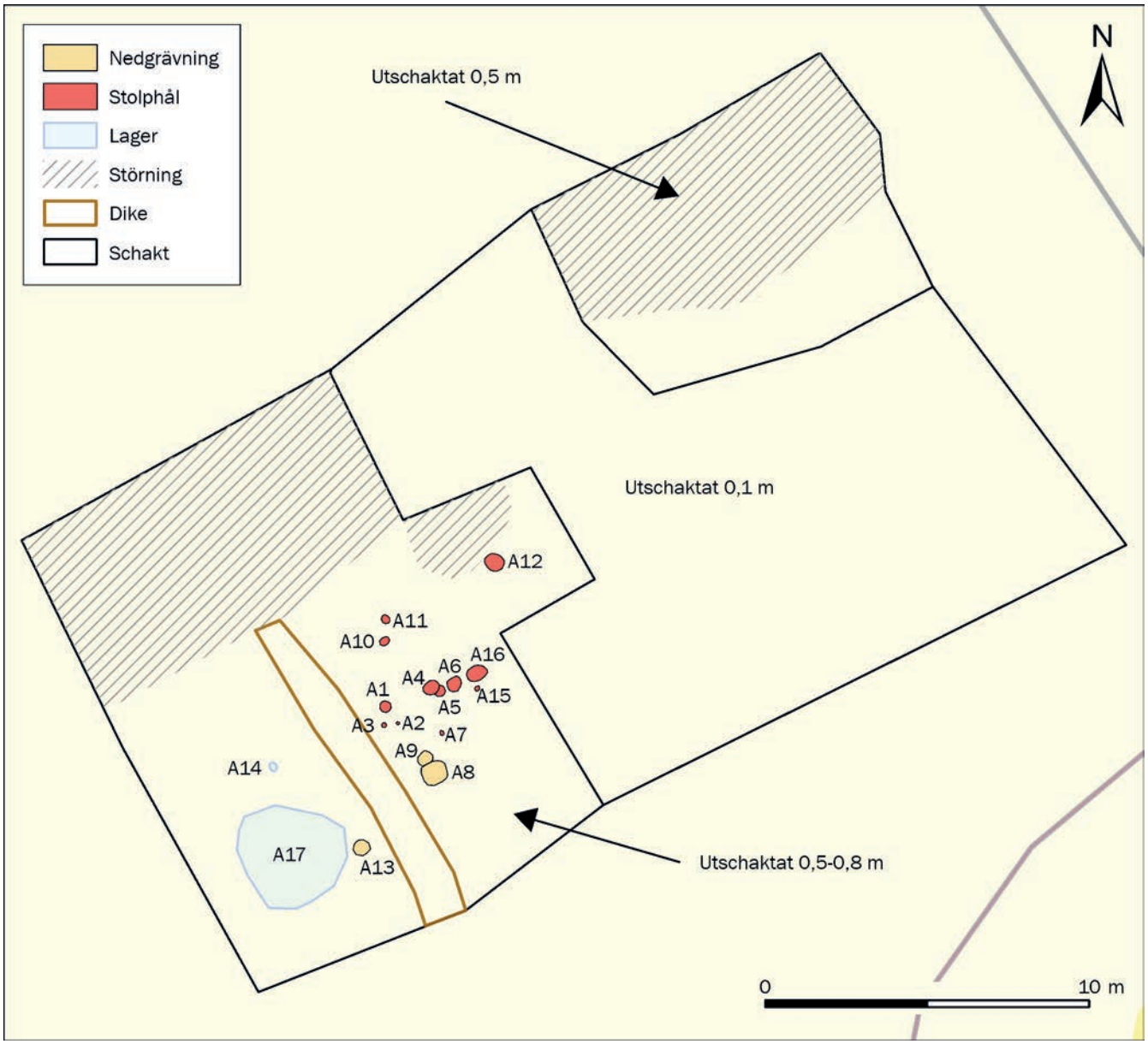
Figur 3. Storskifteskartan från 1766 med lämningen L2026:474 markerad i ängsmarken sydöst om Rickebys inägor. Skala 1:6000.

Syfte, metod och genomförande

Syftet med undersökningen var att dokumentera eventuella lämningar som kunde tänkas finnas under det område som schaktats ut och där markduk lagts på. Den västra delen av lämningen L2026:474 berördes inte av den aktuella undersökningen. Efter beslut från länsstyrelsen hade gruset till stora delar avlägsnats i förväg, vilket förenklade arbetet betydligt. Markduken avlägsnades under övervakning varefter samtliga framkomna objekt dokumenterades och till stor del undersöktes.

Undersökningsresultat

Vid det inledande schaktningsarbetet hade området schaktats ut till olika nivåer. I väster fanns en yta där en äldre husgrund grävts bort ner till ett djup av 0,5–0,8 m. Samtliga arkeologiska objekt påträffades i detta område, som uppgick till 202 m². I nordöst hade en yta på 76 m² schaktats ner till 0,5 m. Ytan var omrörd och fylld med sentida rivningsmassor som tegel, planglas, betong och byggplast. På denna yta påträffades inga arkeologiska objekt. Mellan de båda djupschaktade ytorna fanns en 214 m² stor yta som endast schaktats cirka 0,1 m. Stora delar av ytorna var störda av sentida aktivitet i form av nedgrävda sopor och raseringsmassor. I nordväst trängde även vatten upp och stod som mest 0,2 m djupt. Totalt uppgick de schaktade ytorna till 492 m².

Figur 4. Schaktplan med, arkeologiska objekt, störningar och dike markerade. Skala 1:250.

Arkeologiska objekt

Sammanlagt påträffades 17 arkeologiska objekt, av dessa tolv stolphål, tre nedgrävningar, samt två rester av kulturlager. Samtliga var grunda och hade troligen skadats svårt i samband med det inledande schaktningsarbetet. Dessutom fanns flera recenta störningar i området, och ett djupare dike som gick tvärs över ytan.

Stolphålen kunde inte sammanföras till någon tydlig huskonstruktion. De utgjorde troligen snarare delar av hägnader. Möjligen var en nord-sydlig och en öst-västlig hägnad synliga. Ett större stolphål, A12, innehöll en välbevarad stolprest, troligen av tall. stolphålet A6. Ben från stolphålet A6 ^{14}C-daterades till 1200-tal.

Nedgrävningarna utgjorde möjligen avfallsgropar, med innehåll av lera, sten, kol, sot och obrända djurben.

Kulturlagren utgjorde troligen rester av större sammanhängande områden med avfallslager som hade täckt hela ytan, men som schaktats bort. Förutom djurben, kol, sot Med tanke på ^{14}C-dateringen från underliggande objekt, och det faktum att ingen bebyggelse eller övrig aktivitet verkar ha funnits på ytan när den äldsta kartan tillkom på 1760-talet, är det troligt att lagren tillkommit under medeltid – tidigmodern tid.

Figur 5. Den del av undersökningsområdet som schaktades djupast med arkeologiska objekt. Centralt i bild syns diket. Foto: Valdemar Brobäck Alnehill.

Fynd

Endast ett fynd togs tillvara. Det rörde sig om ett fragment av ett skifferbryne (F1) påträffat som lösfynd intill en av de större nedgrävningarna. Föremålet kan ha kommit från någon av avfalls-sgroparna. Föremålet var 55 × 11 × 7 mm stort och vägde 7 gram. En tydlig kant, med avfasade, lätt rundande kanter kunde observeras.

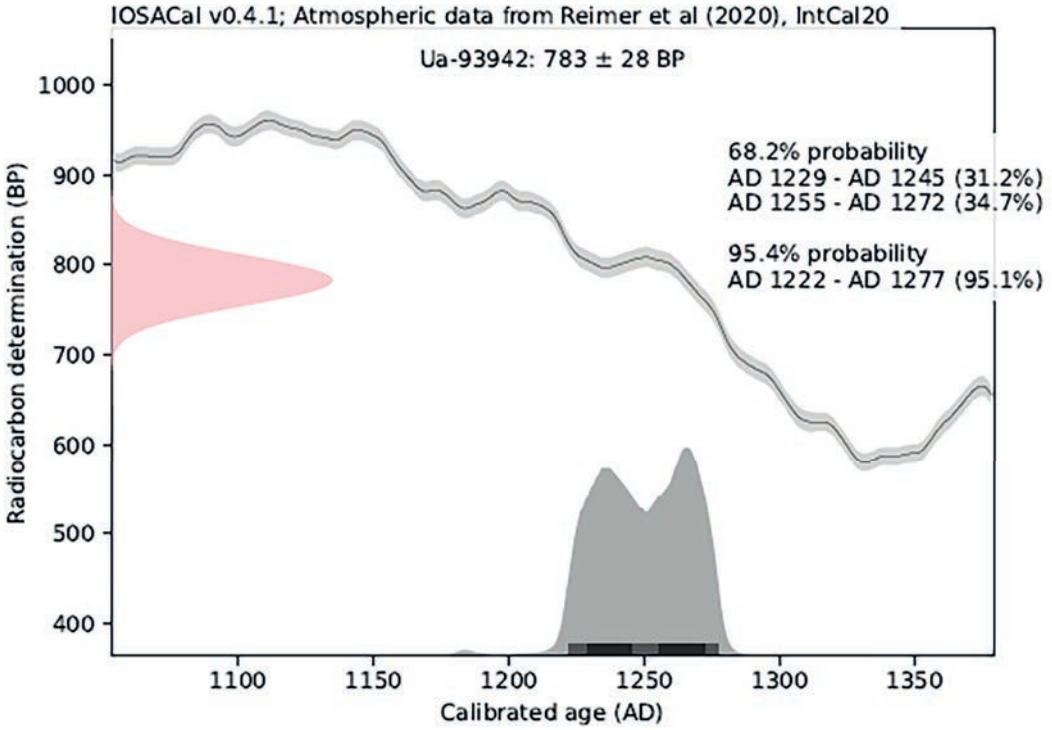
I övrigt påträffades små mängder ben i ett par arkeologiska objekt (F2, F3). Det rörde sig om ben från köttfattiga delar av nötboskap (Drugge, muntlig uppgift).

Figur 6. F1, bryne. Foto, Robin Lucas, Stiftelsen Upplandsmuseet.

^{14}C-analys

Ett rörben från ett större däggdjur (F3), påträffat i stolphålet A6, daterades med hjälp av ^{14}C-analys till perioden 1229–1272 e v t, alltså högmedeltid (Ua-93942).

Figur 7. ^{14}C-kurva för prov taget från stolphål A6.

Tolkning

Undersökningen av det aktuella området visade att spår av eventuell äldre bebyggelse och aktiviteter hade överlevt när området schaktats utan tillstånd. Bevaringsförhållandena för exempelvis organiskt material i framkomna arkeologiska objekt var goda.

Dateringen av benmaterial till medeltid gick på tvärs med det förmodade resultatet. Närmiljön, med hundratals hällristningar och skärvstensförekomster, leder oundvikligen till antagandet att boplatslämningar i området kan kopplas till bronsålder. Den aktuella dateringen framtvingar därför en omtolkning av de förekomster av senare material som framkom vid undersökningen, exempelvis teglet i lager och avfallsgropar. Detta uppfattades vid undersökningstillfället som tecken på recent störning. Tegel i landsbygdsmiljöer tämligen ovanliga under 1200-talet, men inte i lämningar från 1500/1600-tal. Det har möjligen funnits en kontinuitet från äldsta medeltid och framåt. Eftersom stora delar av de lager som täckt de påträffade lämningarna avlägsnats utan arkeologisk kontroll går det inte att säga mycket om deras sammansättning.

Däremot finns goda möjligheten att påträffa välbevarade lämningar utanför det aktuella området. Väster om detta, men fortfarande inom gränsen för fornlämningen L2026:474, har fler arkeologiska objekt påträffats under tjocka jordlager. Dessa lager utgörs av både påförda massor och ackumulerade kulturlager (Lucas 2025, s 14). Framtida insatser inom fornlämningen bör kunna ge klarhet i hur platsen nyttjats från bronsålder till historisk tid.

Administrativa uppgifter

Uppdragsnummer Fornreg: 202600252
Plats: Fastighet, Boglösa 8:4, Boglösa socken, Enköpings kommun, Uppsala län
Fornlämningsnummer: L2026:474
Fornlämningstyp: Boplats
Typ av undersökning: Schaktningsövervakning
Orsak till undersökning: Återställande av mark
Företagare: Clara Lindström
Fältarbetsperiod: 2026-04-15 - 2026-04-17
Upplandsmuseets projektledare: Robin Lucas
Upplandsmuseets personal: Malin Lucas, Valdemar Brobäck Alnehill
Upplandsmuseets diarienummer: 66–2026
Upplandsmuseets projektnummer: 80 076
Länsstyrelsens diarienummer och beslutsdatum: 554-2026, 2026-02-27
Koordinat- och höjdsystem: SWEREF 99 TM
Dokumentationsmaterial: Förvaras i Upplandsmuseets arkiv.
Fynd: 3 fyndposter, varav två gallrade. Förvaras i Upplandsmuseets magasin i väntan på fyndfördelning.

Referenser

Litteratur

Lucas, Robin. I närheten av Rickebyhällen. En nyfunnen boplats. Upplandsmuseets rapporter 2026:01).

Rahmquist, Sigurd. 2010. Det medeltida Sverige (DMS). 1:9 Uppland, Fjärdhundraland: Trögd. Upplandsmuseet, Uppsala.

Wahlberg, Mats (red). 2003. Svenskt Ortnamnslexikon. Språk- och fornminnesinstitutet. Uppsala.

Muntlig uppgift

Drugge, Ebba, osteoarkeolog, Stiftelsen Upplandsmuseet.

Lantmäteriakter

Boglösa socken
Rickeby
Storskifte 1766 03-Bog-19

Bilagor

Bilaga 1 – Arkeologiska objekt

ID	Typ	Undertyp	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Beskrivning
1	Stolphål		0,35	0,35	0,03	Fyllning av brungrå lera
2	Stolphål		0,1	0,1	0,06	Fyllning av sotig siltig lera. Enstaka lerklining.
3	Stolphål		0,18	0,18	0,07	Fyllning av kraftigt sot/kol. Sotig bränd lera. Eldpåverkat.
4	Stolphål		0,55	0,44	0,08	Sitter ihop med A5 och det är oklart om de är två olika anläggningar. Brungrå lera med något stänk av bränd lera.
5	Stolphål		0,36	0,23	0,08	Fyllning av brungrå lera med någon småsten, någon bit bränd lera och något ben. Sitter ihop med A4 och det är oklart om de är två olika anläggningar.
6	Stolphål		0,48	0,4	0,008	Fyllning av brungrå lera med inslag av småsten. Rörben från däggdjur skickat på ^{14}C-analys.
7	Stolphål		0,16	0,12	0,02	Fyllning av brungrå lera. Troligen rest av stolphål/pinnhål.
8	Nedgrävning	Avfallsgrop	0,78	0,68	0,08	Fyllning av brungrå lera med sten och ett ben.
9	Nedgrävning		0,52	0,41	0,12	Fyllning av brungrå lera med sten, något ben. Inemot A8. Möjligt stolphål.
10	Stolphål		0,28	0,28	0,03	Fyllning av brungrå lera. Stänk av kol. Liknar A11, men grundare
11	Stolphål		0,3	0,3	0,07	Fyllning av brungrå lera. Stänk av kol.
12	Stolphål		0,55	0,52	0,15	Stolphål med bevard stolprest. Stolpfärgning av mörkbrun siltig lera i V. Nedgrävning av naturlig omrörd slitig lera. Stolrest i övre delen av stolpfärgning, Trä ej analyserat, men troligen tall.
13	Nedgrävning		0,6	0,55	0,2	Fyllningen bestod av stenar (ca. 0,15 × 0,1 stora), grus blågrå lera och träkol. I fyllning påträffades tegelkross och glas.
14	Lager	Avfallslager	0,29	0,21	0,05	Innehåll av kol, sot, bränd lera, grus, sten, tegelkross och planglas. Rest av ovanliggande lager som schaktats bort. Endast tunn lins, troligen rest av ovanliggande lager som schaktats bort.
15	Stolphål		0,15	0,15	0,08	Fyllning av brungrå lera med inslag av bränd lera och något kol.
16	Stolphål		0,65	0,5	0,12	Brungrå lera med lite småsten.
17	Lager	Avfallslager	3,5	3,2	0,1	Innehåll av kol, sot, bränd lera, grus, sten, tegelkross och planglas. Rest av ovanliggande lager som schaktats bort.

Bilaga 2 – Fynd

ID	Kontext	Kontexttyp	Material	Sa-kord	Längd (mm)	Bredd (mm)	Tjocklek (mm)	Vikt (g)	Beskrivning
1		Lösfynd	Skiffer	Bryne	52	11	7	7	Fragment. Slipad, lätt rundad kant. Påträffat intill avfallsgrop A13.
2	8	Nedgrävning	Ben	Avfall				37	Nöt, Astralgus, Bakre extremitet, höger sida (Drugge, muntlig uppgift). Gallrad.
3	6	Stolphål	Ben	Avfall				2	Däggdjur, rörben (Drugge, muntlig uppgift). ^{14}C-analyserat. Gallrad.